

YHTEISÖJEN TUOMIOISTUIMEN TUOMIO
21 päivänä maaliskuuta 1990 *

Asiassa C-142/87,

Belgian kuningaskunta, asiamiehenään ulkoasiain-, ulkomaankauppa- ja kehitysapuministeriön hallintojohtaja Robert Hoebaer, avustajinaan asianajat Lambert Matray ja Charly Hanot, Liège, ja Gerald Schubert, Köln, prosessiosoite Luxemburgissa Belgian suurlähetystö, 4 rue des Girondins,

kantajana,

vastaan

Euroopan yhteisöjen komissio, asiamiehinään oikeudellinen neuvonantaja Antonino Abate ja oikeudellisen yksikön virkamies Hendrik van Lier, prosessiosoite Luxemburgissa c/o Georgios Kremlis, Centre Wagner, Kirchberg,

vastaajana,

jossa vaaditaan kumoamaan 4.2.1987 tehty päätös 87/507/ETY, jossa komissio on todennut, että Belgian valtion teräspuutkimykselle eri muodoin antama tuki on ollut laitonta ja yhteismarkkinoille soveltumatonta, ja määrännyt perimään sen takaisin,

YHTEISÖJEN TUOMIOISTUIN,

toimien kokoonpanossa: presidentti O. Due, jaostojen puheenjohtajat C. N. Kouris ja F. A. Schockweiler sekä tuomarit G. F. Mancini, R. Joliet, G. C. Rodríguez Iglesias ja M. Díez de Velasco,

* Oikeudenkäyntikieli: ranska.

julkisasiamies: G. Tesauro,
kirjaaja: johtava hallintovirkamies D. Louterman,

kuultuaan suullista käsittelyä varten laaditun kertomuksen,

kuultuaan asianosaisten suulliset lausumat 11.5.1989 pidetyssä istunnossa,

kuultuaan julkisasiamiehen ratkaisuehdotuksen 19.9.1989 pidetyssä istunnossa,

on antanut seuraavan

tuomion

- 1 Belgian kuningaskunta on vaatinut yhteisöjen tuomioistuimen kirjaamoon 8.5.1987 saapuneella kanteella ETY:n perustamissopimuksen 173 artiklan ensimmäisen kohdan nojalla 4.2.1987 tehdyn päätöksen 87/507/ETY kumoamista. Tässä päätöksessä komissio on todennut, että Belgian valtion yhtiölle nimeltä SA des Usines à tubes de la Meuse-Tubemeuse, jäljempänä 'Tubemeuse', eri muodoin antama taloudellinen tuki on ollut laitonta tukea, koska sen antamisessa ei ole noudatettu ETY:n perustamissopimuksen 93 artiklan 3 kohdassa määrättyä menettelyä ja koska se on ollut ETY:n perustamissopimuksen 92 artiklassa tarkoitettulla tavalla yhteismarkkinoille soveltumatonta, ja että se on näin ollen perittävä takaisin.
- 2 Kanteen kohteena olevan päätöksen mukaan Tubemeuse-yhtiö, joka on perustettu vuonna 1911 Liègen alueelle, valmistaa saumattomia teräsputkia öljyteollisuudelle. Tubemeuse-yhtiöllä oli ollut vaikeuksia jo 70-luvulla, sen tilanne oli ollut kriittinen vuoden 1979 tienoilla ja johtanut tiettyjen yksityisten osakkaiden irtautumiseen. Belgian valtio on tullut näiden tilalle ja omistaa 72 prosenttia yhtiön pääomasta.
- 3 Tubemeusen uudet osakkaat ovat kannattaneet yrityksen rakenneuudistusta sekä sen tuotantovälineiden uudistamista, ja komissio on antanut vuonna 1982 luvan tietyille investointiohjelman toteuttamiseen suunnatuille Belgian valtiontukihankkeille. Ohjelman tarkoituksena on ollut yrityksen tulevaisuuden varmistaminen Neuvostoliiton kanssa tehdyn kahden, keskipitkän ja pitkän aikavälin, sopimuksen osalta.

- 4 Tubemeusen uudenaikaistamisesta ei saatu toivottuja tuloksia ja tilanteen kehitys johti yksityisten osakkaiden lopulliseen irrottautumiseen, minkä seurauksena Belgian valtio sai haltuunsa melkein kaikki Tubemeusen osakkeet.
- 5 Kanteen kohteena olevassa päätöksessä komissio toteaa, että Belgian hallitus on 19.7.1984 ilmoittanut sille 93 artiklan 3 kohdan mukaisesti aikomuksestaan korottaa pääomaa Tubemeusen hyväksi ja laskea liikkeelle ehdollisia vaihtovelkakirjalainoja. Belgian hallitus on antanut edellä mainitun taloudellisen tuen, josta se oli tehnyt ilmoituksen hankkeen vireillä ollessa, ennen kuin komission sillä välin aloittama 93 artiklan 2 kohdan mukainen menettely on saatettu lopullisesti päätökseen. Lisäksi Belgian hallitus on vahvistanut 29.7.1985 päivätyllä kirjeellä, että Tubemeuse on aikaisemmin saanut muuta valtiontukea ilman että siitä olisi ilmoitettu komissiolle. Kaikkien näiden toimenpiteiden kokonaismäärä kohoaa 9,085 miljardiin Belgian frangiin (BEF).
- 6 Lisäksi Belgian hallitus on ilmoittanut komissiolle 6.6.1986 päivätyllä kirjeellä 3,010 miljardin Belgian frangin arvosta Tubemeusen hyväksi taattujen lainojen muuttamisesta pääomasijoitukseksi. Se on lopulta toteuttanut kyseisen toimenpiteen 2,510 miljardin Belgian frangin osalta, vaikka komissio oli aloittanut kyseisen hankkeen osalta edellä mainitun 93 artiklan 2 kohdan mukaisen menettelyn.
- 7 Taloudellisen tuen kokonaissumma on kohonnut noin 12 miljardiin Belgian frangiin.
- 8 Kanteen kohteena olevassa päätöksessä komissio päätelee, että kyseiset tuet ovat lainvastaisia, koska niitä myönnettäessä ei ole noudatettu 93 artiklan 3 kohdan mukaista menettelyä. Ne ovat lisäksi asiasisällöltään yhteismarkkinoille soveltumattomia 92 artiklan 1 kohdan nojalla eikä niihin voida soveltaa kyseisen artiklan 3 kohdassa määrättyjä poikkeuksia. Näistä kahdesta syystä komissio on määrännyt Belgian valtion perimään tuet takaisin ja antanut sille kahden kuukauden määräajan ilmoittaa toteutetuista toimenpiteistä.
- 9 Kanneperusteissaan Belgian hallitus
- a) kiistää sen, että riidanalainen taloudellinen tuki olisi valtiontukea;

- b) toteaa, että jos kysymyksessä on valtiontuki, se on vientitukea, jota säännellään ETY:n perustamissopimuksen 112 artiklassa eikä 92-94 artiklassa;
  - c) kiistää sen, että jäsenvaltioiden väliseen kauppaan olisi vaikutettu 92 artiklan 1 kohdassa tarkoitetulla tavalla;
  - d) toteaa, että tuen 93 artiklan 2 kohdan mukaisessa kontradiktorisessa tarkastelussa Belgian puolustautumisoikeutta on rikottu;
  - e) toteaa, että kanteen kohteena oleva päätös on perusteeton, koska sen tekemishetkellä Tubemeuse oli akordimenettelyssä;
  - f) toteaa, että kyseinen taloudellinen tuki on ollut oikeutettua 92 artiklan 3 kohdan a ja c alakohdan perusteella;
  - g) toteaa, että tuen takaisinperiminen on mahdotonta Tubemeuseen kohdistetun akordimenettelyn vuoksi.
- 10 Komissio toteaa, että kanneperusteet, joiden mukaan riidanalainen taloudellinen tuki on oikeutettua 92 artiklan 3 kohdan a ja c alakohdan perusteella, on jätettävä tutkittavaksi ottamatta.
- 11 Pääasiaa koskevia tosiseikkoja, menettelyn kulkua sekä asianosaisten perustelua ja väitteitä koskevat tarkemmat tiedot ilmenevät suullista käsittelyä varten laaditusta kertomuksesta. Oikeudenkäyntiasiakirjojen näitä osia käsitellään jäljempänä ainoastaan, jos se on tarpeen yhteisöjen tuomioistuinten perustelujen selvittämiseksi.

Oikeudenkäyntiväite

- 12 Oikeudenkäyntiväite on esitetty alun perin koko kanteen osalta, mutta komissio on vastauksessaan ja yhteisöjen tuomioistuimessa pidetyssä suullisessa käsittelyssä esittämässään huomautuksissa rajoittanut sen koskemaan ainoastaan niitä kanneperusteita, jotka on esitetty kanteen kohteena olevan päätöksen niitä toteamuksia vastaan, joiden mukaan kyseisen tuen ei voida katsoa soveltuvan yhteismarkkinoille 92 artiklan 3 kohdan a ja c alakohdan perusteella.

- 13 Komissio katsoo, että kyseiset toteamukset ovat ainoastaan kanteen kohteena olevan päätöksen toissijainen ja tarpeeton perustelu, sillä pääasiallinen ja riittävä perustelu on se, että kyseessä oleva tuki on laitton, koska se on toteutettu 93 artiklan 3 kohdassa esitettyä kieltoa rikkoen ennen kyseisen artiklan perusteella aloitetun menettelyn päättymistä. Vaikka kyseinen tuki olisi asiasisällöllisesti yhteismarkkinoille soveltuva 92 artiklan 3 kohdan a tai c alakohdan perusteella, ei sen 93 artiklan 3 kohdan rikkomiseen perustuva laittomuus korjaantuisi.
- 14 On todettava, että kyseisen määräyksen rikkomisen seurausten osalta yhteisöjen tuomioistuin on tarkentanut 14.2.1990 antamassaan tuomiossa (asia C-301/87, Ranska komissio, Kok. 1990, s. I-307) seuraavia seikkoja.
- 15 Kun komissio on saanut tietoonsa, että tuki on otettu käyttöön tai sitä on muutettu tekemättä ilmoitusta, se voi, sen jälkeen kun se on antanut asianomaiselle jäsenvaltiolle tilaisuuden ilmaista näkemyksensä, väliaikaisella päätöksellä määrätä asianomaisen jäsenvaltion välittömästi lopettamaan tuen maksamisen tuen tutkimisen ajaksi ja toimittamaan komissiolle sen asettaman määräajan kuluessa kaikki asiakirjat ja tiedot, jotka ovat tarpeen sen selvittämiseksi, onko tuki yhteismarkkinoille soveltuva.
- 16 Komissiolla on samanlainen valta antaa määräyksiä myös silloin, kun tuesta on ilmoitettu komissiolle, mutta kyseinen jäsenvaltio on odottamatta perustamissopimuksen 93 artiklan 2 ja 3 kohdassa määrätyn menettelyn päättymistä toteuttanut tuen kyseisen artiklan 3 kohdassa esitetyn kiellon vastaisesti.
- 17 Jos jäsenvaltio noudattaa täysimääräisesti komission määräystä, komission on perustamissopimuksen 93 artiklan 2 ja 3 kohdassa määrätyn menettelyn mukaisesti tutkittava, onko tuki yhteismarkkinoille soveltuva.
- 18 Jos jäsenvaltio jättää komission määräyksestä huolimatta toimittamatta pyydetty tiedot, komissiolla on oikeus lopettaa menettely ja päättää käytettävissään olevien tietojen perusteella onko tuki yhteismarkkinoille soveltuva. Tässä päätöksessä jäsenvaltio voidaan tarvittaessa velvoittaa perimään jo maksettu tuki takaisin.
- 19 Jos jäsenvaltio ei lopeta tuen maksamista, komissiolla on oikeus, samalla kun se jatkaa tuen asiasisällön tutkimista, saattaa asia suoraan yhteisöjen tuomioistuimen käsiteltäväksi sen vahvistamiseksi, että perustamissopimuksen määräyksiä on rikottu. Asian saattaminen yhteisöjen tuomioistuimen käsiteltäväksi on perusteltua kiireellisyytensä vuoksi, koska määräyspäätös on tehty

sen jälkeen kun jäsenvaltiolle on annettu tilaisuus esittää huomautuksensa ja siis oikeudenkäyntiä edeltävän kontradiktorisen menettelyn päätyttyä, kuten perustamissopimuksen 93 artiklan 2 kohdan toisessa alakohdassa määrätyn oikeuskeinon yhteydessä. Kyseinen oikeuskeino on ainoastaan eräs jäsenvelvoitteen noudattamatta jättämistä koskevan kanteen muunnos, joka on erityisellä tavalla mukautettu niihin erityisongelmiin, joita valtiontuesta aiheutuu kilpailulle yhteismarkkinoilla.

- 20 Edellä esitetyn vuoksi ei ole aihetta hyväksyä komission väitettä, jonka mukaan tuen täytäntöönpanosta ennen 93 artiklan 3 kohdassa määrätyn menettelyn päättämistä aiheutunut säännönvastaisuus tekee kyseisen tuen laittomaksi ja tällä perusteella tuen soveltuvuuden tarkastelun tarpeettomaksi 92 artiklan 3 kohdan mukaisesti.
- 21 Edellä esitetystä seuraa, että väite niiden kanneperusteiden tutkimatta jättämisestä, jotka koskevat 92 artiklan 3 kohdan sovellettavuutta, on hylättävä ja näin ollen kanteen kaikki perusteet on tutkittava.

Riidanalaisen taloudellisen tuen luonne

- 22 Kanteen kohteena olevassa päätöksessä todetaan, että yrityksen taloudellinen tilanne on ollut epävarma, että alalla, jolla se on harjoittanut toimintaansa, on ollut voimakasta rakenteellista ylikapasiteettia ja että öljymarkkinoiden tilanne on johtanut poraustoiminnan heikkenemiseen ja saumattomien putkien kysynnän romahtamiseen. Näissä olosuhteissa ei yksikään yksityinen sijoittaja olisi tehnyt pääomasijoitusta. Näin ollen Belgian valtion edellä mainitut toimenpiteet ovat olleet päätöksen mukaan valtiontukea, jota on arvioitava 92 artiklan perusteella.
- 23 Ensimmäisessä kanneperusteessaan Belgian valtio vetoaa 92 artiklan 1 kohdan virheelliseen soveltamiseen, sillä sen mukaan riidanalainen taloudellinen tuki ei ole kyseisessä määräyksessä tarkoitettua tukea vaan osakkaan yhtiöön tekemä tavanomainen pääomasijoitus.
- 24 Kanneperusteiden tueksi Belgian hallitus esittää, että sen toimenpiteet Tube-meusen hyväksi eivät ole tukea sinänsä vaan loogista jatkoa yrityksen laajalle rakenneuudistus- ja uudistamisohjelmalle sekä komission itsensä vuonna 1982 hyväksymän investoinnin loppuun saattamista. Investointihankkeesta on tuolloin ilmoitettu komissiolle, vaikka Belgian valtiolla ei tältä osin ollut

siihen velvoitetta, koska kysymyksessä ei ollut valtiontuki. Belgian riidanalainen taloudellinen tuki Tubemeuselle on Belgian hallituksen mukaan näin ollen kenen tahansa sijoittajan tavanomainen reaktio silloin, kun alkupe-
räissijoitus on vaarassa.

- 25 On muistettava, että vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan valtion osallistuminen yritysten pääomaan missä muodossa tahansa voi olla valtiontukea, jos perustamissopimuksen 92 artiklassa tarkoitetut edellytykset täyttyvät (ks. asia 323/82, Intermills, tuomio 14.11.1984, Kok. 1984, s. 3809 ja yhdistetyt asiat 296/82 ja 318/82, Leeuwarder Papierwarenfabriek, tuomio 13.3.1985, Kok. 1985, s. 809).
- 26 Sen määrittelemiseksi, ovatko kyseiset toimenpiteet valtiontuen luonteisia, on käytettävä komission päätöksessä ilmoitettua kriteeriä, jota Belgian hallitus ei ole kiistänyt ja joka perustuu yrityksen mahdollisuuksiin hankkia kyseiset rahamäärät pääomamarkkinoilta.
- 27 Tässä tapauksessa kanteen kohteena olevasta päätöksestä oikeudenkäyntiasiakirjoissa annettujen tietojen yhteydessä tarkasteltuna käy ilmi, että Tubemeuse on joutunut vuodesta 1979 alkaen rakenteellisiin talousvaikeuksiin ja sen tuotantovälineet ovat olleet teknisesti soveltumattomia ja tarvinneet vuonna 1982 laajan uudistamisohjelman, joka on toteutettu komission silloin hyväksymän valtiontuen turvin; liian korkeat tuotantokustannukset, tappiollisten varainhoitovuosien sarja negatiivisine liikutuksineen, heikko maksuvalmius ja raskas velkaantuminen ovat johtaneet kyseisen yrityksen yksityisten osakkaiden melkein täydelliseen irtautumiseen.
- 28 Ei ole myöskään kiistetty sitä, että saumattomien, pääasiassa öljyn etsintään tarkoitettujen teräsputkien tuotanto on ollut vaikeuksissa, koska tuottajamailla on ollut suuri ylijäämäkapasiteetti ja kehitysmaissa sekä valtionjohtoisen kaupankäynnin maissa on luotu uusi tuotantokapasiteetti. Lisäksi Yhdysvaltojen teräsputkien tuonnille asettamat rajoitukset sekä öljyn maailmanmarkkinahinnan romahtaminen, joka on vähentänyt poraustoimintaa, ovat aiheuttaneet kyseisten putkien kysynnän romahtamisen ja sen seurauksena niiden hinnan olennaisen laskun ja maailmantuotannon vähenemisen. Tämän vuoksi muut jäsenvaltiot ovat ponnistelleet vähentääkseen tuotantokapasiteettiaan kyseisellä alalla.
- 29 Näissä olosuhteissa ei ole mitään seikkaa, joka osoittaisi virheelliseksi komission arvion, jonka mukaan Tubemeusen arvioitavissa olevan kannattavuuden mahdollisuudet eivät ole innostaneet markkinatalouden normaaliedel-

lytyksin toimivia yksityisiä sijoittajia taloudellisiin toimiin. Ei ole ollut todennäköistä, että kyseinen yritys olisi voinut hankkia pääomamarkkinoilta sen toiminnan jatkamiseen tarvittavat summat, minkä vuoksi Belgian hallituksen moititut toimenpiteet Tubemeusen hyväksi ovat olleet valtiontuen luonteisia.

30 Edellä esitetystä seuraa, että ensimmäinen kanneperuste on hylättävä.

Perustamissopimuksen 92 artiklan 1 kohta

31 Kantajana oleva valtio toteaa, että vaikka kyseiset toimenpiteet ovat tukea, ne ovat vientitukea, koska Tubemeusen tuotannosta 90 prosenttia on suuntautunut vientiin kolmansiin maihin. Toimenpiteet kuuluvat näin ollen 112 artiklan soveltamisalaan, mikä sulkee pois 92-94 artiklan soveltamisen.

32 Tältä osin on esitettävä, että siitä riippumatta, voidaanko riidanalainen tuki katsoa vientitueksi, 112 artiklassa, jossa on kysymys kansallisen vientituen yhdenmukaistamisesta yhteisessä kauppapolitiikassa, ei suljeta pois 92-94 artiklan soveltamista. Ei ole poissuljettua, että vientituki vaikuttaa jäsenvaltioiden väliseen kauppaan.

33 Belgian hallituksen mukaan kyseinen taloudellinen tuki ei voi vaikuttaa jäsenvaltioiden väliseen kauppaan eikä vääristää kilpailua yhteismarkkinoilla, koska 90 prosenttia Tubemeusen tuotannosta on viety yhteisön ulkopuolelle, vaikka kanteen kohteena olevassa päätöksessä oletetaan, että sen saumattomien putkien tuotanto edustaa 17 prosenttia yhteisön tuotannosta.

34 Yrityksessä on toteutettu rakenneuudistus ennen kaikkea Neuvostoliiton markkinoita varten; sen vuoksi tällä tavoin luotu uusi tuotantokapasiteetti ei ole voinut täyttää yhteismarkkinoita eivätkä Belgian valtion moititut toimenpiteet ole voineet vaikuttaa yhteisön sisäiseen kaupankäyntiin. Tältä osin kanteen kohteena olevaa päätöstä ei ole Belgian hallituksen mukaan perusteltu oikeudellisesti riittävällä tavalla.

35 Heti alkuun on huomautettava, että markkinoiden, joilla yhteisön yritykset toimivat, keskinäinen riippuvuus huomioon ottaen ei ole poissuljettua, että tuki voisi vääristää yhteisön sisäistä kilpailua, vaikka edunsaajayritys veisikin melkein koko tuotantonsa yhteisön ulkopuolelle. Kyseisen yrityksen tuotan-

non osan vienti kolmansiin maihin on nimittäin vain yksi seikka tältä osin huomioon otettavien seikkojen joukossa.

- 36 Tässä tapauksessa komissio on tuonut esiin kanteen kohteena olevassa päätöksessä, että saumattomien putkien yhteisössä olevien tuottajien toiminta on suurelta osin suuntautunut kolmansiin maihin, ja korostanut samalla, että yhteisön markkinat tarjoavat edelleen markkina-alueita.
- 37 Komissio on todennut, että saumattomien putkien tuotanto on ollut maailmanlaajuisissa vaikeuksissa, lamassa ja kasvavan kilpailun tilanteessa, jolle on ollut luonteenomaista suuri ylikapasiteetti tuottajamaissa ja siitä aiheutuva hintojen heilahtelu, mitä ovat korostaneet Yhdysvaltojen asettamat rajoitukset sekä kehitysmaiden ja valtionjohtoisen kaupankäynnin maiden uusi kapasiteetti. Kyseisen alan yritykselle annettu mikä tahansa etu on ollut omiaan edistämään sen kilpailuasemaa muihin nähden.
- 38 Tubemeusen saumattomien putkien tuotanto on vastannut huomattavaa osaa yhteisön tuotannosta ja vienti noin 90 prosenttia yrityksen liikevaihdosta. Kanteen kohteena olevan päätöksen mukaan Tubemeuse on myöntänyt, että edellä kuvatussa tilanteessa sen uusi tavoite on ollut päästä irti kannattamattomiksi katsotuista Neuvostoliiton markkinoista ja suuntautua muille markkinoille sille myönnetyn tuen turvin. Tubemeusen toiminnan uudelleen suuntaaminen yhteisön sisämarkkinoille olisi kohtuullisesti katsoen ollut ennustettavissa.
- 39 Tältä osin komissio on lisännyt yhteisöjen tuomioistuimessa pidetyssä suullisessa käsittelyssä, että vuoden 1988 ensimmäisellä puoliskolla Tubemeusen vienti Neuvostoliittoon on laskenut 33,3 prosenttiin sen kokonaistuotannosta, samalla kun sen vienti yhteisön maihin on ollut 31,8 prosenttia, mitä Belgian hallitus ei ole kiistänyt.
- 40 Näiden seikkojen vuoksi kanteen kohteena olevassa päätöksessä komission esittämä arvio, jonka mukaan Tubemeuselle myönnetyt tuet olivat omiaan vaikuttamaan yhteisön yritysten kilpailuasemaan kyseisellä alalla ja sen vuoksi vaikuttamaan kaupankäyntiin ja vääristämään kilpailua 92 artiklan 1 kohdassa tarkoitetulla tavalla, on perusteltu oikeudellisesti riittävällä tavalla eikä ole virheellinen.
- 41 Kantajana olevan valtion väitteen osalta, jonka mukaan Tubemeuse-yhtiö ei tuota 17 prosenttia yhteisön saumattomien putkien tuotannosta vaan paljon vähemmän, on todettava, että vaikka kyseinen väite on oikea, se ei mitätöi

missään määrin edellä esitettyä arviota moititun tuen vaikutuksista yhteisön yritysten kilpailuasemaan kyseisellä alalla.

- 42 Kantajana oleva valtio toteaa myös, että koska ei ole olemassa sääntöä, jolla määritettäisiin, mistä alkaen valtioneuvosto vaikuttaa yhteisön sisäiseen kaupankäyntiin, voidaan perusteena käyttää 5 prosentin markkinaosuutta, jota komissio tavallisesti soveltaa kilpailuasioissa.
- 43 Väitettä ei voida hyväksyä. On muistettava, että asiassa 730/79, Philip Morris, 17.9.1980 annetun tuomion mukaan (Kok. 1980, s. 2671) ja asiassa 259/85, Ranska vastaan komissio, 11.11.1987 annetun tuomion mukaan (Kok. 1987, s. 4393) se, että tuki on melko vähäistä tai että tuensaajajyritys on melko pieni, ei sulje ennalta pois mahdollisuutta, että tuki vaikuttaisi jäsenvaltioiden väliseen kauppaan.
- 44 Edellä esitetystä seuraa, että peruste on perusteeton ja siksi hylättävä.

Puolustautumisoikeuden rikkomista koskeva kanneperuste

- 45 Kantajana oleva valtio katsoo, että komissio viittaa kanteen kohteena olevassa päätöksessä ”kolmen muun jäsenvaltion ja teräsputken tuottajien neljän ammatillisen yhdistyksen” esittämiin huomautuksiin toimittamatta näihin liittyviä asiakirjoja ja antamalla kantajalle tilaisuutta kommentoida kyseisiä huomautuksia. Näin ollen kyseisten huomautusten vaikutusta komission päätökseen ei tiedetä. Kysymyksessä on näin ollen ollut puolustautumisoikeuden sekä oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin periaatteen loukkaaminen.
- 46 Tältä osin on korostettava, kuten yhteisöjen tuomioistuin on jo esittänyt vakiintuneessa oikeuskäytännössään ja erityisesti asiassa 234/84, Belgia vastaan komissio, 10.7.1986 antamassaan tuomiossa (Kok. 1986, s. 2263) ja 11.11.1987 antamassaan edellä mainitussa tuomiossa, että puolustautumisoikeuden kunnioittaminen kaikissa sellaisissa menettelyissä, jotka voivat johtaa kyseisen henkilön kannalta epäedullisen päätöksen tekemiseen, on yhteisön oikeuden peruseriaate, jota on noudatettava, vaikkei menettelyä koskevia erityissäantöjä olisikaan olemassa.
- 47 Edellä mainituissa tuomioissa yhteisöjen tuomioistuin on katsonut tämän periaatteen edellyttävän, että asianomaiselle jäsenvaltiolle annetaan tilaisuus esittää asianmukaisesti näkemyksensä sellaisista niiden kolmansien osapuol-

ten, joita asia koskee perustamissopimuksen 93 artiklan 2 kohdan mukaisesti, esittämistä huomautuksista, jotka komissio aikoo ottaa päätöksensä perustaksi. Yhteisöjen tuomioistuin on täsmentänyt, että jos jäsenvaltiolle ei ole varattu tilaisuutta esittää näkemystään näistä huomautuksista, komissio ei voi käyttää niitä päätöksessään kyseistä jäsenvaltiota vastaan.

48 Tällaisesta puolustautumisoikeuksien loukkaamisesta voi kuitenkin seurata päätöksen kumoaminen ainoastaan, jos menettely olisi voinut johtaa toisenlaiseen tulokseen ilman kyseistä menettelyvirhettä. Tältä osin on todettava, että kyseisissä huomautuksissa, jotka on pyynnöstä toimitettu yhteisöjen tuomioistuimeen, ei ole ollut lisätietoja verrattuna niihin, jotka komissiolla on jo ollut käytettävissään ja jotka ovat olleet Belgian hallituksen tiedossa. Näillä edellytyksin se, ettei Belgian hallituksella ole ollut mahdollisuutta esittää näkemyksiään mainituista huomautuksista, ei ole vaikuttanut hallinnollisen menettelyn tulokseen. Kyseinen väite on näin ollen hylättävä.

Kanneperuste, jonka mukaan kanteen kohteena olevaa päätöstä tehtäessä Tubemeuse on ollut varojen puutteen vuoksi akordimenettelyssä

49 Kantajana oleva valtio katsoo toissijaisesti, että vaikka katsottaisiin, että Tubemeuselle annettu tuki on ollut 92 artiklan 1 kohdassa kiellettyä tukea, komission päätös on ollut perusteeton, sillä sitä tehtäessä yritys on ollut varojen puutteen vuoksi akordimenettelyssä, mikä tarkoittaa sitä, ettei yritystä ollut taloudellisesti katsottuna olemassa. Näin ollen se ei ole voinut vaikuttaa enää jäsenvaltioiden väliseen kaupankäyntiin eikä vääristää kilpailua.

50 Kantajana oleva valtio katsoo vielä, että kanteen kohteena olevaa päätöstä tehtäessä moitittavan tuen antaminen on päättynyt, koska edunsaajayritys on jättänyt konkurssihakemuksen, ja tuen lopettaminen on tapahtunut yrityksen selvitystilaan asettamisella. Kanteen kohteena olevassa päätöksessä tätä ei ole otettu huomioon, joten päätös on perustunut virheellisiin tietoihin, eikä ole ollut perusteita määrätä tuen takaisinperimisestä.

51 Tältä osin on huomautettava, että Belgian oikeuden mukaan akordia käsittelevä tuomioistuin voi antaa pesänhoitajalle luvan jatkaa kyseisen yrityksen kaupallista toimintaa. Tässä tapauksessa ei ole kiistetty sitä, että Tubemeuse on jatkanut tuotantotoimintaansa, tosin vähäisemmässä määrin, koko menettelyn ajan, ettei se ole päättänyt olemassaoloaan taloudellisesti eikä oikeudelli-

sesti ja että lopulta se on myyty toiselle yritykselle. Ei voida siis väittää, että kanteen kohteena oleva päätös on ollut perusteeton.

52 Kanneperuste on näin ollen hylättävä.

Perustamissopimuksen 92 artiklan 3 kohta

53 Perustamissopimuksen 92 artiklan 3 kohdan a alakohdan osalta komissio viittaa kanteen kohteena olevassa päätöksessä Belgian alueista tekemäänsä perusteelliseen sosiaalitaloudelliseen tutkimukseen (pätös 82/740/ETY, 22.7.1982, EYVL L 312, s. 18, sellaisena kuin se on muutettuna päätöksellä 85/544/ETY, 31.7.1985, EYVL L 341, s. 19), jossa se on katsonut, ettei Liègen alueella ole ollut poikkeuksellisen alhaista elintasoa tai vakavaa vajaatyöllisyyttä; Belgian hallitus ei ole asettanut kyseenalaiseksi tätä tutkimusta eikä esittänyt sen jälkeen uusia asiaan vaikuttavia seikkoja.

54 Perustamissopimuksen 92 artiklan 3 kohdan c alakohdan osalta komissio esittää kanteen kohteena olevassa päätöksessä, että Belgian valtion riidanalaiset toimenpiteet Tubemeusen hyväksi eivät ole voineet edistää edellä mainitun alueen kehitystä, koska edunsaajayritys ei ole voinut varmistaa omaa elinkelpoisuuttaan.

55 Belgian hallitus katsoo tältä osin, että sosiaalitaloudelliset tiedot ovat muuttuneet komission tekemän edellä mainitun tutkimuksen jälkeen ja että kyseisiin tukiin olisi pitänyt soveltaa 92 artiklan 3 kohdan a ja c alakohdassa määrättyjä poikkeuksia, siltä osin kuin tukien tarkoituksena on ollut edistää taloudellista kehitystä Liègen alueella, jossa on viime aikoina suljettu tehtaita ja vähennetty työpaikkoja.

56 Kantajan väitteet on hylättävä. On muistettava, että 92 artiklan 3 kohdan soveltamisalalla komissiolla on laaja harkintavalta, jonka käyttäminen edellyttää taloudellisten ja sosiaalisten kysymysten arviointeja, jotka on tehtävä yhteisön kannalta katsoen.

57 Ottaen huomioon komission käytettävissä oleva valta tämä kumoamisperuste on hylättävä, koska kantajana oleva hallitus on rajoittunut vastaamaan yleisesti kanteen kohteena olevan päätöksen perusteluissa oleviin arvioihin esittämättä seikkoja, joilla kyseiset arviot voitaisiin asettaa kyseenalaisiksi.

Kanteen kohteena olevan päätöksen välittömän täytäntöönpanon mahdotomuutta koskeva kanneperuste

- 58 Kantajana oleva valtio katsoo, että komission päätöksen välitön täytäntöönpano moititun tuen takaisinperimisen osalta on mahdotonta. Perustamissopimusta rikkomalla myönnettyjen tukien takaisinperiminen voidaan toteuttaa ainoastaan asiaa koskevan kansallisen lainsäädännön mukaisesti. Tässä tapauksessa akordimenettely, johon Tubemeuse on joutunut, on esteenä Belgian valtion kaikille yrityksille. Yrityksen varat on luovutettu sen velkojille eikä valtiolla näin ollen ole valtaa määrätä kyseisen tuen takaisinperimisestä.
- 59 Kantajana oleva valtio lisää, että komission päätöksellä tai yhteisöjen tuomioistuimen tuomiolla ei voida luoda sen hyväksi minkäänlaista etuoikeutta, jolla se voisi poiketa asiassa sovellettavista säännöistä Tubemeusen velkojien vahingoksi. Belgian valtio voi ainoastaan akordimenettelyssä ilmoittaa saatavansa yrityksen etuoikeudettomana velkojana. Siinä määrin kuin kanteen kohteena olevalla päätöksellä määrätään väitetyn tuen välittömästä takaisinperimisestä, sillä loukataan jäsenvaltioiden yhtiöoikeuden ja konkurssioikeuden yleisiä ja yhteisiä periaatteita.
- 60 On huomautettava tältä osin, että Belgian valtion väitteen perustana on ajatus, että kanteen kohteena olevalla päätöksellä määrätään kyseisen tuen takaisinperimisestä etuoikeutetusti. Riidanalaisessa päätöksessä rajoitutaan kuitenkin määräämään tuen takaisinperimisestä vahvistamatta sille yksityiskohtaisia sääntöjä.
- 61 Tältä osin on todettava, että laittomasti myönnettyt tuet on yleensä perittävä takaisin kansallisen oikeuden sovellettavien menettelysääntöjen mukaisesti, edellyttäen kuitenkin, ettei niillä tehdä käytännössä mahdottomaksi yhteisön oikeudessa edellytettyä takaisinperimistä (ks. asia 94/87, komissio v. Saksan liittotasavalta, tuomio 2.2.1989, Kok. 1989, s. 175).
- 62 Tästä syystä komissio on ilmoittanut istunnossa, että Belgian hallitus on täyttänyt kanteen kohteena olevasta päätöksestä johtuvat velvoitteensa tuen takaisinperimisessä, koska sen jälkeen, kun yhteisöjen tuomioistuimen presidentti oli hylännyt sen välitoimia koskevan hakemuksen, se oli ilmoittanut saatavansa Tubemeusen etuoikeudettomiin saataviin ja valittanut tuomios- ta, jolla saatavaa ei ollut hyväksytty.

63 On lisättävä, että menettelyjä koskevat tai muut mahdolliset vaikeudet kanteen kohteena olevan päätöksen täytäntöönpanossa eivät vaikuta sen lainmukaisuuteen.

64 Näin ollen käsiteltävänä oleva kanneperuste on hylättävä.

65 Kantajana oleva valtio katsoo lisäksi, että kanteen kohteena olevassa päätöksessä määrätty velvoite moititun tuen perimisestä takaisin on suhteeton 92 ja 93 artiklan tavoitteisiin nähden, koska Belgian valtion saatavien vaatiminen akordimenettelyssä aiheuttaa vakavaa vahinkoa muille velkojille.

66 Tältä osin on todettava, että yhteisöjen tuomioistuimen oikeuskäytännöstä johtuu (ks. esim. asia 310/85, Deufil v. komissio, tuomio 24.2.1987, Kok. 1987, s. 901), että laittoman tuen poistaminen perimällä se takaisin on välttämätön seuraus sen laittomuuden toteamisesta. Näin ollen laittomasti myönnetyn valtiontuen takaisinperimistä aikaisemman tilanteen palauttamiseksi ei voida periaatteessa katsoa valtiontukea koskevien perustamissopimuksen määräysten tavoitteisiin nähden suhteettomana toimenpiteenä.

67 Tämä kanneperuste on näin ollen hylättävä.

68 Koska kaikki Belgian valtion esittämät kanneperusteet on hylätty, on kanne hylättävä kokonaisuudessaan.

Oikeudenkäyntikulut

69 Työjärjestyksen 69 artiklan 2 kohdan mukaisesti asianosainen, joka häviää asian, velvoitetaan korvaamaan oikeudenkäyntikulut. Koska Belgian kuningaskunta on hävinnyt asian, se velvoitetaan korvaamaan oikeudenkäyntikulut.

Näillä perusteilla

YHTEISÖJEN TUOMIOISTUIN

on antanut seuraavan tuomiolauselman:

- 1) **Kanne hylätään.**
- 2) **Belgian kuningaskunta velvoitetaan korvaamaan oikeudenkäyntikulut.**

Due

Kakouris

Schockweiler

Mancini

Joliet

Rodríguez Iglesias

Díez de Velasco

Julistettiin Luxemburgissa 21 päivänä maaliskuuta 1990.

J.-G. Giraud
kirjaaja

O. Due
presidentti